

KATVE-RYHMÄN KOKOUS

Aika: perjantai 9.9.2005 klo 13:10-16:00

Paikka: Kansalliskirjasto, Teollisuuskatu 23, kokoushuone B453

Läsnä:

Hakala, Juha - kansalliskirjasto (puheenjohtaja)
Hakala, Nanna - kansalliskirjasto (sihteeri)
Högväg, Tomas - Abilita (-15:45)
Keskitalo, Esa-Pekka - kansalliskirjasto (-14:55)
Lehtinen, Riitta - HelMet-kirjastot, Millennium-yhteyshenkilö
Lindström, Seppo - TietoEnator (-15:05)
Maijala, Ere - kansalliskirjasto
Petrell, Sonja - Axiell
Rouvari, Ari - kansalliskirjasto

1. Kokouksen avaus ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13:10.

2. Edellisen kokouksen muistio

Edellisen kokouksen muistioon ei tullut korjauksia.

3. Ilmoitusasiat

Kun kansalliskirjaston palvelut kirjastoverkolle muuttuvat pysyväksi toiminnaksi 2006, tietokantojen käyttöoikeutta yleisille ja amk-kirjastoille ei tarvitse enää neuvotella joka vuosi erikseen.

4. RFID-työryhmän väliraportti

RFID-työryhmä on kokoontunut kerran ja sen lisäksi käynyt tutustumassa RFID Labin toimintaan Vantaan Technopoliksessa. Seuraava kokous on lokakuussa. Tavoitteena on laatia ohjeistus RFID-tunnistuksen käyttöön ottaville kirjastoille. On olemassa iso joukko standardeja, joita periaatteessa voitaisiin käyttää ja kysymys siitä mitä dataa tarroihin tallennetaan. Standardeista on nyt valikoitu ne, joita kannattaa käyttää, ja oikeastaan kaikki olemassa olevat kirjastosovellukset perustuvatkin näihin. Tarran datasisällön osalta tanskalaiset ovat tehneet 50-sivuisen ohjeen (julkaistu heinäkuussa), ja työryhmä käy ohjeen läpi. Todennäköisesti siihen ei tarvita juurikaan muutoksia, vaan se voidaan ottaa lähes sellaisenaan suomalaiseksi ohjeeksi. Työryhmän loppuraportti valmistuu loppuvuodesta.

Riitta Lehtinen kertoi keväisestä vierailustaan San Francisco Public Libraryssa, jossa on suunnitteilla mittava RFID-projekti (aineistoa löytyy [SFPL:n kotisivuilta](#)). RFID aiotaan ottaa ensimmäisenä käyttöön cd-levykokoelmassa ja sen jälkeen kaikkiin 31 toimipisteeseen n. 2-3 toimipisteen vuosivauhdilla.

RFID on Suomen kirjastoissa käytössä ainakin Kauhajoella ja Oulunsalossa (Pallas), Jukolassa, Kaarinassa ja Hollolassa (Origo) ja HELKA-tietokantaan kuuluvassa Työväenliikkeen kirjastossa (Voyager).

NISO järjestää lokakuussa seminaarin nimellä ”RFID Technologies: Standards and Integration in the Information Environment”, aineistot löytyvät [NISO:n sivuilta](#).

5. Standardoinnin tilannekatsaukset

5.1 MARC-formaatit

Voyager-kirjastot päättävät tämän syksyn aikana omalta osaltaan vaihtavatko ne nyt käytössä olevan MARC21-Fin -formaatin MARC21-formaattiin. Keskustelua on käyty vain Voyager-kirjastojen keskuudessa, sillä tämä on vain niitä koskeva ratkaisu. Mikäli Voyager-kirjastot päätyvät vaihtamaan formaattia, suurimman työn tekee kansalliskirjasto. MARC21-Fin:sta on voitu konvertoida täydellisiä FINMARC-tietuita, ja virallisesti kansalliskirjaston tuki FINMARCille päättyy 2005 lopussa. Käytännössä FINMARC-tietueiden tuotanto ei kuitenkaan lopu siihen, vaan muutoksia tulee vasta jos formaatti vaihtuu MARC21:een, ja senkin jälkeen voidaan tuottaa melko hyviä FINMARC-tietueita.

Koko kirjastoverkon yhteinen MARC-formaatti, jota kansalliskirjasto voisi tukea tasapuolisesti, olisi Suomessa tarpeen. Kansallisella tasolla aiheesta tullaan keskustelemaan digitaalisen kirjaston ohjausryhmässä, johon kuuluu edustajia kaikilta kirjastosektoreilta.

MARC21:een siirtymisen hyviä ja huonoja puolia Voyager-kirjastojen kannalta on listattu esim. Tietolinjan 2/2004 artikkelissa. PallasPro-käyttäjärühmän hallitus on lähestynyt kansalliskirjastoa kirjeellä, jossa esitettiin huolestuneisuus FINMARC-formaatin tulevaisuudesta, ja kirjeeseen on lähdössä vastaus pikapuoliin.

5.2 MarcXchange

MarcXchange on XML-vetoinen tapa esittää bibliografista tietoa, ja soveltuu myös muihin MARC-formaateihin kuin MARC21:een, johon MARCXML on sidoksissa. Tanskalaiset tekevät kehitystyötä MarcXchangen parissa. DIS-versio standardista on tulossa lähiaikoina ja ISO-standardi saattaa olla valmis jo kesällä 2006. Kysymykseksi jää, miten pian järjestelmät tukevat MarcXchangea.

5.3 [NISO Metasearch Initiative](#)

Luonnokset uusista portaaleille ja kirjastojärjestelmille tarpeellisista formaateista ovat tulossa kommenttikierrokselle pikapuoliin [myöhemmin lisätty: ilmestyivät NISO:n sivuille 1.11.2005]:

- [NISO Z39.91-2005, Collection Description Specification](#) (pdf) = Kokoelmien kuvailun metadataformaatti (semantiikan ja syntaksin esittely)
- [NISO Z39.92-2005, Information Retrieval Service Description Specification](#) (pdf) = Palvelukuvaukset, ZeeRex-määrittäjä pohjana

Jälkimmäisen tavoitteena on, että jokaisen portaaliylläpitäjän ei tarvitsisi kuvailla palveluja erikseen vaan tietoja voitaisiin vaihtaa. Protokollana ZeeRex-tietojen haravoinnissa olisi

OAI-PMH. IndexDatan kanssa on keskusteltu keräilyrobotin rakentamisesta ja myös OCLC on tehnyt joitakin testejä. Ensin mainitussa kokoelmien kuvailuissa tarvitaan ihmistyövoimaa, sillä ainakaan LINDAsta ei pystytty testien perusteella päättämään kokoelmia automaattisesti. Yliopistojen tietokarttahanke kulkee nykyisin nimellä Kokoelmakartta. NISO MI:n yhteydessä on tarkoitus koota myös ns. Common Understandings eri aiheista, esim. autentikointi-järjestelmistä.

5.4 Tietohuoltokomitea

Romanisointistandardien uusiminen on lähtenyt liikkeelle. Projektin tarve nousi esille kun Voyager-kirjastoissa siirryttiin Unicode-merkistöön. ISO-standardeja ei voida käyttää sellaisinaan, koska vuosien varrella on syntynyt kansallisia käytäntöjä, jotka on pakko ottaa huomioon. Kreikan translitterointistandardi on melkein valmis ja siinä ei tule juurikaan olemaan eroa ISO-standardiin. Kreikan transkribointistandardi on sen sijaan vielä kesken, mm. vanha kreikka on ongelmallista.

Tietohuoltokomiteassa on vireillä paljon muutakin, kuten asiakirjahallintoon liittyvien ISO-standardien suomentaminen sekä kansallinen URN-standardi.

5.5 Muuta

ISO TC 46 kokoontuu 02/2006 Thaimaassa ja sitä seuraava kokous järjestetään Etelä-Afrikassa vuonna 2008. Kokoelmien ID-tunnuksen standardia tehdään kansalliskirjastossa ja NWI-ehdotus yritetään saada valmiiksi Thaimaan kokoukseen mennessä.

13-merkkisen ISBN-tunnuksen standardi on valmis ja julkaistu. SFS-standardi, josta huolehtii Suomen ISBN-keskus, ilmestyy kohta. Kirjakaupat aikovat konvertoida vanhat muodot takautuvasti uusiin, kun taas kirjastoille on tärkeintä se mitä kirjassa lukee – tämä voi aiheuttaa ongelmia tuplakontrollissa.

ISSN-tunnuksen uusimisessa ei ole läheskään yhtä selkeää agenda kuin ISBN:n. Pitäisi ensinnäkin määritellä mikä on kausijulkaisu www-ympäristössä. Harkinnassa on tällä hetkellä sellainen vaihtoehto, että ISSN-tunnuksia alettaisiin jakamaan nimeketasolla ja olomuodot erotettaisiin toisistaan suffiksilla – tämä tarkoittaisi järjestelmien uusimista! Kansainvälinen ISSN-keskus haluaisi edelleen kaikille manifestaatioille oman tunnuksen, mutta amerikkalaiset ajavat voimakkaasti nimeketason ISSN-tunnuksia.

Portaaliprojektissa on pantu merkille, että SRW/U-implementoinnit ovat lisääntyneet kustantajilla ja siihen suhtaudutaan koko ajan positiivisemmin. Myös uusia tätäkin kevyempiä ratkaisuja on kehitteillä, kuten A9.

6. Kirjasto-ohjelmistojen kuulumisia

BookWhere - WebClarity

Kansalliskirjasto on hankkinut 550 lisenssiä ja niistä on tällä hetkellä myymättä n. 50 kpl. Unicode-tuki on luvattu BookWherelle 2006 aikana. WebClaritylla on tallella n. 2000 target-tietokannan kuvaukset, ja he ovat mahdollisesti kiinnostuneita muuntamaan niitä palvelukuvausformaatin mukaiseen muotoon.

Emilda - Realnode

Ei edustajia paikalla. Kansalliskirjastolla oli tiedossa, että Emildan kopioluetteloinnissa esiintyi aiemmin merkistöongelmia, mutta ne ratkesivat kun Voyager siirtyi Unicode-versioon.

ENCompass - Endeavor

ENCompass-palvelin on siirretty CSC:lle, eli se sijaitsee nyt samassa paikassa kuin Voyager- ja MetaLib-palvelimet. Palvelin ei ole vielä tuotannossa, mutta menee heti kun saadaan uusi domain-nimi. Uusi versio ohjelmasta on julkaistu ja sen asennusta odotellaan, sen jälkeen saadaan SRW-yhteys portaaliin. Ruotsinkielinen käyttöliittymä on tehty. Elektra odottelee julkaisemista, ja sitä voidaan sen jälkeen markkinoida omana kokonaisuutena. [Kekkosen kaikki julkaistu kirjallinen tuotanto](#) (paitsi päiväkirjat) ovat verkossa luettavina DORIAN kautta ja nämä UKK-aineiston viitteet löytyvät myös ARTOsta. Tässä Merkkihenkilöt-projektissa seuraavana vuorossa on Kalevi Sorsa. E-Thesis siirtyy syksyn aikana DORIAan, ja sitä varten on kehitetty DC-alusta opinnäytteille. Syksyllä Helsingin kirjamessuilla julkaistaan [Raita-kokoelma](#), jossa on kuunneltavana kaikki ajan puolesta tekijänoikeudesta vapaat äänitteet.

Kirjasto - Abilita

Pietarsaaren kirjasto on avannut verkkokirjaston. Ruotsinkielisiä asiasanoja voidaan nykyisin hakea ohjelmallisesti VESAn kautta. SRU-palvelin tulossa mahdollisesti 2006. 13-merkkistä ISBN:ää ei vielä pysty tallentamaan.

Libra III - Axiell

LibraMARC:ista ollaan siirtymässä MARC21:een mahdollisesti keväällä 2006. (Ruotsissa on jo tehty näitä konversioita.) Siirtymäajaksi Kansalliskirjastossa kehitetään konversio MetaLib-yhteyttä varten. Versio 6, jossa on formaattina MARC21, on tulossa ensi viikolla ruotsalaiseen pilottikirjastoon, sitä esitellään Göteborgin kirjamessuilla. Ensi kuussa tulee myös ensimmäinen RFID-kokonaisratkaisu esille Ruotsissa. Sähkökirjojen lainaus on aloitettu. 13-merkkisen ISBN:n tallennus ja haku onnistuu.

MetaLib & SFX - ExLibris

MetaLib-versiovaihto 3.12 >> 3.13 sujui melko hyvin, samoin SFX v. 2 >> 3. Kummassakaan uudessa versiossa ei ole mitään radikaaleja uudistuksia, vaan lähinnä maltillista kehitystä. Kansallista SFX-näkymää on kehitelty, ja se alkaa olla hyvällä mallilla. Tällä hetkellä hidasteena on Voyagerin OpenURL:n toimimattomuus. Idea on, että SFX-näkymässä kootaan eri kirjastojen eri palveluja. Kun käyttäjä tulee muualta kuin omasta kirjastosta, hänen pitää voida valita oikea palvelu, koska järjestelmä ei voi tietää mihin tulijalla on oikeudet. Näkymässä voidaan tarjota myös yleisiä palveluja, jotka eivät ole kirjastokohtaisia (esim. UKK-arkisto). Yhteyksiä eri kirjastojärjestelmiin on kehitelty koko ajan, ja suurimpiin järjestelmiin ne toimivat aika hyvin. Yleisille kirjastoille ensimmäinen MetaLib-portaali on Pohjanportti, johon odotellaan vielä etäautentikointia ennen käyttöönottoa. Ammattikorkeakouluilla portaalin käyttöönotossa on kolme aaltoa ja tällä hetkellä ollaan menossa keskimmäisessä aallossa. PIRAMK on muuten valmis avaamaan, mutta he odottavat vielä Shibboleth-autentikointia. MetaLib pystyy käsittelemään 13-merkkistä ISBN:ää ongelmitta, mutta SFX ei.

Millennium - Innovative Interfaces

SMS-projektissa pitäisi tulla valmista tämän vuoden aikana. RFID-selvityksen aikataulu on helmikuulle, jolloin raportti on valmis ja tehdään päätökset jatkosta. Voyager-Millennium -

yhteyksien testailu on kesken. Aiemmin esiintyi skandiongelmia, mutta ne ovat ehkä korjaantuneet Unicode-version myötä. Release 2005 on testattavana, ja sitä toivotaan käyttöön vielä tänä vuonna. Helmetistä on tekeillä käytettävyytystutkimus, jota seurannee ”face lifting” -projekti. Käytettävyytystutkimuksen tekijöiksi oli kuusi eritasoista hakijaa; oltiin kiinnostuneita Helmetin RFP:stä. Millennium Access Portal (MAP) todennäköisesti hankitaan, siinä autentikointi perustuu kirjastojärjestelmään. Sähkökirjaprojekti on alkamassa. Millenniumissa 13-merkkinen ISBN ilmeisesti toimii, mutta 10- ja 13-merkkisiä ei ole linkattu haussa.

Origo - ATP

Ei edustajia paikalla. 13-merkkisen ISBN:n osalta todettiin, että Origossa voi tallentaa ja hakea, mutta linkkausta uuden ja vanhan välillä ei ole.

Pallas - TietoEnator

Pohjanportti (MetaLib) on edennyt vaiheittain, ja kirjastot ovat siirtäneet julkaisuaikaa, näillä näkymin se tapahtuu 1.11. klo 11. Yliopistoilla ja ammattikorkeilla on omat portaalit, ja mielenkiintoiseksi jää nähdä tuleeko Pohjanportista loppujen lopuksi vain yleisten kirjastojen väline. Oulun 400-vuotisjuhlan kunniaksi on perustettu Pakkala-kirjailijatietokanta. Celialle on tehty monia projekteja, ja FRBR-versiota on tarkoitus levittää muuallekin. Etälainausominaisuuksia ja henkilökunnan työvälineitä on kehitetty, ja ZING-haut ovat valmiita. Huomautettiin, että edelleen yllättävän harvat Pallas-kirjastot kopioivat Voyager-tietokannoista. Kansalliskirjastossa on uusi suunnittelija, joka valmistelelee kopioluettelointikoulutusta yleisille kirjastoille. TEKESin kanssa on meneillään VIPS-projekti, jossa tarkoituksena on tuottaa ikääntyville ihmisille palveluja, joiden avulla he selviytyisivät pidempään kotona. RFID-ominaisuuksia on kehitetty eteenpäin lokakuussa ilmestyvässä versiossa. 13-merkkisen ISBN:n voi tallentaa ja hakea, uuden ja vanhan muodon linkitys on tutkinnassa.

PrettyLib - PrettyBit

Ei edustajia paikalla. Kopioluettelointi ilmeisesti toimii. SRU:n kanssa tehdään töitä.

USEMARCON

Ere Maijala on jatkanut ohjelman kehittämistä, kun englantilainen firma oli löytänyt uusia bugeja tehdessään konversiota Talismarcista MARC21:een. Uusien optimointien myötä konversiosääntöjen käsittely on taas nopeutunut hieman. Graafisen käyttöliittymän kehittäminen on myös hyvällä mallilla, se helpottaa sääntötiedostojen luomista ja siinä input- ja output-tiedostoja voi tarkastella vierekkäin. GUI julkaistaneen myös pian British Libraryn sivuilla. Voyager-kirjastoissa on otettu käyttöön USEMARCONilla toteutettu kyrilliikkakonversio, joka translitteroi 880-kenttiin tallennetut kyrilliikat ”tavallisiin” kenttiin. Seuraavaksi toteutetaan konversio, joka auttaa kyrillisten tietueiden kopioluetteloinnissa – siinä kyrilliikka siirretään tavallisista kentistä 880-kenttiin ja sen jälkeen translitteroidaan tavallisiin kenttiin.

Voyager – Endeavor

Unicode-versioon siirryttiin elokuun alussa. Ongelmia esiintyi lähinnä skandeihin liittyvissä asioissa. Omatekoinen OpenURL-toiminto jouduttiin tekemään uusiksi. Eri MARC-formaatteja ja eri merkistöjä saa nyt kahdesta eri portista, neuvoja löytyy www-sivuilta. JULKI eli Helsingin yliopiston julkaisutietokanta muuttuu Voyager-tietokannaksi ensi vuoden alussa, ja itse aineisto löytyy silloin DORIAsta. VIOLA eli kansallisdiskografia avataan julkiseen hakukäyttöön 2006 alussa. FENNICA-tietueille on tehty OCLC:ssa

FRBR-ajo, ja tänä syksynä avattavaan WorldCat:in uuteen versioon tulee mahdollisesti FENNICA-näkymä. 13-merkkinen ISBN voidaan hakea ja tallentaa, mutta 10- ja 13-merkkisiä ei ole linkattu haussa.

YAZ Proxy – IndexData

Autentikoinnin sisältävä versio on valmis, mutta pari säikeistykseen liittyvää bugia on vielä kesken, ja ne estävät käyttöönoton tällä hetkellä. Autentikointimahdollisuus lisätty myös SRW/U-puolelle. Autentikoinnin käyttöönotto helpottaisi tilastointia huomattavasti.

7. Muita asioita

Maakuntakirjastojen monihaku [FRANK](#) julkistettiin toukokuussa 2005. Sillä on tehty keskimäärin noin 47 000 hakua kuukaudessa. Frankin lähdekoodi julkaistaan myöhemmin. Sanastopuoli on mielenkiintoinen, siinä on käytetty hyväksi semanttista webiä ja ontologioita.

8. Seuraava kokous ja kokouksen päättäminen

Seuraava kokous pidetään torstaina 15.12.2005 klo 13 alkaen Helsingin yliopiston kirjastossa, kokoushuoneessa B453. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16:00.